

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, старшого наукового співробітника
Брисковської Оксани Миколаївни на дисертацію
Радзівського Юрія Євгеновича «Обґрунтованість процесуальних
рішень слідчого судді у кримінальних провадженнях», представлену на
здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дослідження. Актуальність кваліфікаційної наукової праці «Обґрунтованість процесуальних рішень слідчого судді у кримінальних провадженнях» обумовлена тим, що значна частина процесуальних рішень, ухвалюваних слідчими суддями, здійснюється без належного аналізу та оцінки доказової бази. Це призводить до того, що такі рішення набувають формального характеру, відриваються від фактичних обставин справи й, як наслідок, стають необґрунтованими. Така практика суттєво знижує роль судового контролю, перетворюючи його на декларативний механізм, що не здатен забезпечити ефективний захист прав учасників кримінального провадження.

У теорії кримінального процесу досі немає узгодженого підходу до розуміння сутності обґрунтованості процесуальних рішень слідчого судді, а також до визначення меж і характеру його участі у процесі доказування. Хоча загально визнано, що обґрунтованість вимагає встановлення фактичних обставин справи через оцінку доказів, на практиці часто спостерігається тенденція до звуження цих повноважень. Такий підхід суперечить правовій природі судового контролю та його функціональному призначенню.

Обґрунтованість процесуальних рішень слідчого судді тісно пов'язана із застосуванням стандартів доказування, зокрема стандарту «обґрунтована підозра». Цей стандарт відіграє ключову роль у вирішенні питань, пов'язаних із застосуванням заходів забезпечення кримінального провадження, наданням дозволів на проведення слідчих (розшукових) дій, а також під час розгляду скарг на рішення, дії чи бездіяльність органів досудового розслідування або прокурора. Відсутність чітких критеріїв для оцінки доказів у межах цього

стандарту породжує ризики суб'єктивного трактування та ухвалення необґрунтованих рішень.

Критерій обґрунтованості є важливим чинником, який сприяє ухваленню законного та справедливого судового рішення, що, своєю чергою, має суттєвий вплив на забезпечення ефективності кримінального провадження в цілому. Обґрунтованість судового рішення слідчого судді виступає не просто формальною вимогою, передбаченою кримінальним процесуальним законодавством, але й важливою гарантією забезпечення прав людини на справедливий судовий розгляд, ефективний юридичний захист та захист від посягання на права, свободи й законні інтереси особи.

Сукупністю теоретичних і практичних проблем, які виникають у процесі здійснення судового контролю в кримінальному провадженні, безпосередньо пов'язана з якістю та змістом кримінальних процесуальних рішень слідчого судді. В умовах сучасного розвитку кримінального процесу в Україні, який орієнтований на європейські стандарти захисту прав людини та впровадження європейських підходів до забезпечення справедливого судового розгляду, питання обґрунтованості судових рішень набуває надзвичайно важливого значення.

Характеристика основних положень роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, які містять сім підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У трьох основних частинах дисертаційної роботи комплексно досліджено обґрунтованість процесуальних рішень слідчого судді у кримінальних провадженнях. У дисертаційному дослідженні розглядається важливе наукове завдання, що полягає в аналізі рівня обґрунтованості процесуальних рішень слідчого судді в межах кримінального провадження. Особлива увага приділяється формуванню науково обґрунтованих рекомендацій та практичних пропозицій, спрямованих на вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства. Це має на

меті забезпечити необхідний рівень обґрунтованості таких рішень у контексті здійснення судового контролю.

Логічно структурований текст дає змогу констатувати належну кореляцію змісту тексту з узагальненням наукових здобутків у висновках та демонструє ґрунтовне розуміння автором проблематики предмету дослідження. Архітектоніка будови тексту дисертаційної роботи Радзівського Юрія Євгеновича здебільшого перебуває у релевантному зв'язку з метою роботи, поставленими завданнями та отриманими висновками.

Анотація дисертації ідентична її основному змісту та повною мірою відображає основні положення дослідження. Оформлення дослідження відповідає встановленим вимогам. Робота виконана грамотною українською мовою.

Ступінь обґрунтованості й достовірність основних наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до положень Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756 р.); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454); Основних напрямів наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23). Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Національної академії внутрішніх справ 25 жовтня 2022 року (протокол №14) та включено до Переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України, затверджених 2022 року, № 927.

Мета дисертаційної роботи визначена як є виконання наукового завдання, яке полягає в аналізі обґрунтованості процесуальних рішень слідчого судді у кримінальному провадженні та розробленні науково обґрунтованих пропозицій та практичних рекомендацій з удосконалення

окремих положень кримінального процесуального законодавства для забезпечення належного рівня обґрунтованості таких рішень у межах здійснення судового контролю.

Для досягнення поставленої мети та вирішення завдань під час аналізу предмета дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціально-наукові методи: діалектичний, системно-структурний, формально-логічний, порівняльно-правовий, формально-юридичний (догматичний), метод аналізу та синтезу, емпіричний метод.

Дисертант проаналізував значну кількість джерел (329 найменувань), ґрунтовно вивчив роботи інших науковців, що надало можливість вирішити наукову задачу, сформулювати пропозиції та рекомендації з удосконалення обґрунтованості процесуальних рішень слідчого судді у кримінальних провадженнях. На підставі отриманих теоретичних результатів дисертантом сформульовано нормативні пропозиції щодо змін і доповнень до ст. 132, 234, 248, 303 КПК України з метою вдосконалення обґрунтування процесуальних рішень слідчого судді у кримінальних провадженнях.

Результати дисертаційного дослідження висвітлено у восьми наукових публікаціях, з яких чотири складають статті в українських фахових журналах з юридичних наук (усі з активним ідентифікатором DOI), а ще чотири – тези доповідей, представлених на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Отже, дисертація Радзієвського Юрія Євгеновича «Обґрунтованість процесуальних рішень слідчого судді у кримінальних провадженнях» виконана на належному науково-теоретичному та практичному рівнях.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Дисертаційне дослідження Радзієвського Ю. Є. становить одне з перших монографічних опрацювань, присвячених комплексній розробці теоретико-прикладних аспектів обґрунтованості процесуальних рішень, що приймаються

слідчим суддею у межах кримінального провадження. У роботі сформульовано науково аргументовані пропозиції щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства та його практичного застосування в контексті реалізації судового контролю.

До числа найвагоміших результатів дослідження можна, зокрема, віднести наступне:

визначено, що обґрунтованість кримінального процесуального рішення є його властивістю, відповідно до якої всі передбачені законом обов'язкові висновки кримінального процесуального рішення ґрунтуються на об'єктивно встановлених обставинах справи внаслідок дослідження та оцінки в судовому засіданні наявних доказів з позиції належності, допустимості, достовірності та достатності;

з'ясовано, що результатом відмови слідчих суддів щодо дослідження та оцінки доказів є ігнорування фактичних обставин та обставин локального предмета доказування, унаслідок чого в порядку судового контролю ухвалюються ізольовані від фактів справи необґрунтовані кримінальні процесуальні рішення.

Крім зазначеного, у роботі містяться інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни здійсненого дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи Радзівського Ю. Є. не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформовано відповідно до отриманих результатів, вони мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження та емпіричні дані, які охоплюють і результати власного досвіду роботи адвокатської діяльності дисертанта.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження

є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

Отже, результати дисертаційного дослідження Радзієвського Ю. Є. які винесено на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення, поставлені наукові завдання виконано на високому методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Радзієвського Ю. Є. виконана українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Дисертація містить анотацію, список публікацій, зміст, перелік умовних позначень, вступ, три розділи, які охоплюють вісім підрозділів, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертаційного дослідження – 274 стор., з яких обсяг основного тексту – 227 сторінок.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувача, у яких висвітлено основні результати дослідження.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, схарактеризовано ступінь наукової розробленості, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, окреслено поставлені завдання наукового пошуку, сформульовано об'єкт і предмет дослідження, описано використані методи пізнання, емпіричну базу, аргументовано наукову новизну отриманих результатів, зазначено про особистий внесок здобувача й інформацію щодо апробації матеріалів дисертації.

У розділі 1 *«Сутність обґрунтованості судових рішень»* здійснено аналіз теоретико-методологічних засад та стану наукових досліджень проблем

Виявлено, що попри те, що науковці незалежної України провели низку фундаментальних досліджень у сфері обґрунтованості кримінально-

процесуальних рішень, питання, пов'язане зі специфікою діяльності слідчих суддів у цьому аспекті, залишається недостатньо вивченим. Суттєва розбіжність між теорією та практикою обґрунтування кримінально-правових рішень слідчих суддів посилюється тим, що в реальній практиці такі рішення часто фактично залишаються необґрунтованими. У теоретичному аспекті не виникає сумнівів щодо потреби в обґрунтуванні кримінально-процесуальних рішень, ухвалених слідчими суддями. Однак на практиці часто спостерігається ухилення від детального аналізу і оцінювання доказів, що пояснюється посиланнями на відсутність їхніх повноважень.

Встановлено, що без дослідження та оцінки доказів слідчими суддями судовий контроль за дотриманням прав, свобод та інтересів осіб у кримінальних провадженнях фактично не здійснюється та перетворюється у формальність, унаслідок чого в порядку судового контролю ухвалюються ізольовані від фактів справи необґрунтовані кримінальні процесуальні рішення.

Від обґрунтованості судового рішення залежить якість судових рішень, ефективність судової системи й авторитет держави.

У розділі 2 *«Обґрунтованість судових рішень»* дисертант наголошує, що внутрішнє переконання, як і сумнів, спирається перш за все на факти об'єктивної дійсності. Без достовірного знання про фактичні обставини справи внутрішнє переконання слідчого судді під час ухвалення кримінального процесуального рішення не може бути сформоване. Кримінально-процесуальні рішення, ухвалені не на підставі внутрішнього переконання, сформованого внаслідок перевірки й оцінки доказів, є свавільними й випадковими.

Дисертант стверджує, що термін «розумна оцінка доказів» не має чіткого визначення ні в судовій практиці, ні в наукових дослідженнях і не може замінювати собою процес оцінки доказів на стадії судового контролю. На цьому етапі встановлення фактичних обставин, що складають локальний предмет доказування, є неможливим без ретельної оцінки доказів. Внутрішнє

переконання слідчого судді, яке формується на основі аналізу доказів, також не може виникнути без їх належної оцінки. Обов'язковим елементом прийняття будь-якого рішення суддею під час здійснення судового контролю є оцінка доказів з точки зору їх належності, допустимості, достовірності та достатності. На думку автора стандарт доказування «обґрунтована підозра» не може тлумачитися як такий, що звільняє слідчих суддів від обов'язку повноцінного оцінювання й дослідження доказів з позиції їхньої належності, допустимості, достовірності та достатності; встановлення фактичних обставин справи; вирішення питань щодо правильності кримінально-правової кваліфікації.

Автор зазначає, що більшість порушень у сфері кримінального переслідування відбувається через недобросовісні дії правоохоронців, які безпідставно ініціюють або застосовують заходи забезпечення кримінального провадження. На основі вигаданих підстав відбувається вилучення майна фізичних і юридичних осіб, яке часто супроводжується незаконним накладенням арештів. У підприємств вилучають фінансово-господарську документацію, а до громадян застосовують запобіжні заходи без належного юридичного обґрунтування.

У розділі 3 *«Проблеми обґрунтування процесуальних рішень слідчих суддів»* на думку дисертанта: «Більшість зловживань у сфері кримінального переслідування вчиняють недобросовісні правоохоронці через безпідставне застосування та ініціювання заходів забезпечення кримінального провадження. За надуманими підставами вилучають майно фізичних і юридичних осіб, на нього накладають незаконні арешти, у товариств вилучають фінансово-господарські документи, щодо громадян застосовують запобіжні заходи без передбачених для цього підстав». Автор роботи стверджує, що попри регламентацію в п. 1 ч. 5 ст. 234 КПК України та п. 1 ч. 3 ст. 248 КПК України процесуальних обов'язків сторони обвинувачення щодо доведення факту вчинення кримінального правопорушення, слідчі судді під час розгляду відповідних клопотань (про проведення обшуку, негласної

слідчої (розшукової) дії) не оцінюють докази з позиції належності, допустимості й достатності. Не дослідження цих матеріалів і невстановлення фактичних обставин справи провадження призводить до постановлення необґрунтованих кримінальних процесуальних рішень.

Дисертант пропонує у змісті кримінального процесуального закону передбачити окремий обов'язок слідчого судді щодо скасування письмового повідомлення про підозру у випадку встановлення порушення процесуального порядку вручення підозри або констатації необґрунтованості підозри в результаті дослідження всіх обставин кримінального провадження й оцінки кожного доказу з позиції вимог належності, допустимості, достовірності та достатності.

Повнота викладених наукових результатів в опублікованих працях здобувача. Основні положення та результати дисертації викладено у трьох наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України, та п'яти тезах доповідей, підготовлених для науково-практичних заходів.

Перелік наукових праць здобувача й аналіз їх змісту засвідчують, що наукові результати, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження достатньо повно викладено у вітчизняних наукових фахових виданнях, пройшли апробацію на різних науково-практичних заходах.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Дотримання принципів академічної доброчесності оцінювалося, з огляду на суть таких принципів та підходів до розуміння основних різновидів академічного плагіату, викладених в Листі Міністерства освіти і науки України від 23.10.2018 № 1/9-650 «Щодо рекомендацій з академічної доброчесності для закладів вищої освіти». Зокрема, Радзієвський Юрій Євгенович в роботі не допускає: дослівного запозичення текстових фрагментів без оформлення їх як цитат з посиланням на джерело; використання інформації у виді фактів, ідей, тощо з джерела без посилання на це джерело; перефразування тексту джерела у формі, що є

близькою до оригінального тексту, або наведення узагальнення ідей, інтерпретацій чи висновків з певного джерела без посилання на це джерело.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертаційній роботі положення можуть бути використані у:

освітньому процесі – під час викладання та вивчення навчальних дисциплін «Кримінальне право», «Кримінально-правова кваліфікація», підготовки навчально-методичних матеріалів (акт № 214-ОП Національної академії внутрішніх справ від 26 грудня 2024 року);

науково-дослідній діяльності – у подальших дослідженнях кримінально-правової характеристики та кримінальної відповідальності за умисне знищення або пошкодження чужого майна під час підготовки монографій, підручників, навчальних посібників, методичних рекомендацій, узагальнення аналітичних матеріалів, обґрунтування пропозицій до чинних проєктів нормативно-правових актів (акт № 215-НД Національної академії внутрішніх справ від 26 грудня 2024 року).

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту роботи. Незважаючи на загальне позитивне враження від роботи дисертанта, необхідно звернути увагу на окремі дискусійні положення, які мають бути уточнені:

1. В підрозділах 1.1, 2.2 своєї роботи автор, по суті заперечує концепцію «попередньої оцінки доказів» на етапі досудового розслідування і стверджує, що кожна оцінка доказів слідчим суддею має носити «остаточний» характер. Однак на ранніх етапах слідства часто неможливо об'єктивно зробити остаточні висновки щодо всіх обставин кримінального правопорушення. Під час досудового розслідування продовжується збір доказів, змінюються слідчі версії, відповідно це часто зумовлює неможливість остаточних висновків на стадії досудового розслідування. Тому така позиція потребує додаткового обґрунтування та роз'яснення.

2. В підрозділах 2.2, 3.1., 3.2 роботи, дисертант, критикує судову практику за формальний підхід слідчих суддів під час судового контролю, але лише побічно згадує про їхнє надмірне навантаження, яке також є об'єктивною причиною неможливості ретельного дослідження кожного доказу на предмет належності, допустимості і достовірності. Разом із тим вимоги до обґрунтування кримінальних-процесуальних рішень, які пропонує автор, не передбачають алгоритму дій судді в умовах обмежених строків.

3. В підрозділі 1.2 роботи, дисертант, зауважує, що вимоги частини 3 статті 370 КПК України щодо обґрунтованості судового рішення автоматично мають поширюватися на ухвали слідчого судді. Така позиція не повною мірою враховує специфіку та обмежений (локальний) предмет доказування під час вирішення оперативних питань досудового розслідування. Оскільки стаття 370 КПК України міститься в Главі 29 «Судові рішення» Розділу IV «Судове провадження» КПУ України, вона стосується лише тільки стадії судового розгляду і питання щодо її автоматичного розповсюдження на порядок здійснення судового контролю на стадії досудового розслідування потребує додаткового роз'яснення та обґрунтування.

Проте наведені зауваження та пропозиції, здебільшого, носять дискусійний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації Юрія Радзівського.

Загальний висновок. Представлена дисертаційна робота Радзівського Юрія Євгеновича «Обґрунтованість процесуальних рішень слідчого судді у кримінальних провадженнях» є завершеною роботою, сформульовані у ній наукові результати містять елементи наукової новизни, які мають теоретичне і практичне значення для кримінального процесу.

Дисертаційне дослідження відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (у редакції постанови КМУ від 19 травня 2023 року № 502), наказу Міністерства освіти і науки України

від 12 січня 2017 року № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759), та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з постановою КМУ від 19 травня 2023 року № 502), а її автор – Радзієвський Юрій Євгенович, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Рецензент

**провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії з проблем протидії
злочинності навчально-наукового інституту
поліцейської діяльності Національної
академії внутрішніх справ
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник**

Оксана БРИСКОВСЬКА

Діопне засвідчую

Проф Фахівець відділення
роботи з постійним складом ВКЗ
майор поліції *Матєва В.В.*

